

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д. УШИНСЬКОГО**

Колбіна Людмила Анатоліївна

УДК:378.937+378.126+378.14+372.22

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д. Ушинського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор

Курлянд Зінаїда Наумівна,

Південноукраїнський державний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського,
завідувач кафедри педагогіки

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Литвиненко Світлана Анатоліївна,

Рівненський державний
гуманітарний університет,
професор кафедри вікової
та педагогічної психології;

кандидат педагогічних наук, доцент

Волкова Світлана Володимирівна,

Херсонський державний університет,
доцент кафедри романо-германських мов.

Захист дисертації відбудеться „11” листопада 2008 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д. Ушинського за адресою: 65029 м. Одеса, вул. Нищинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий „7” жовтня 2008 року

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі модернізації системи вищої освіти України одним із стратегічних завдань є забезпечення якості підготовки майбутніх учителів початкової освіти на рівні міжнародних вимог, згідно Болонської декларації. У зв'язку з цим набула актуальності проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів – майбутнього нашої держави.

Питання сутності соціально-ціннісних орієнтацій підростаючого покоління, ставлення до них людини знайшли відбитки у працях багатьох учених: філософів (В. Василенко, О. Дробницький, Л. Столович, В. Тугаринов, Ю. Шарапов та ін.); психологів (Б. Ананьєв, Т. Аюрамян, П. Блонський, М. Боришевський, О. Волжин, О. Леонтєв, П. Лосюк та ін.); педагогів (Ж. Завадська, А. Макаренко, В. Сухомлинський О. Песоцька та ін.), соціологів (А. Здравомислов, А. Ручка, В. Ядов та ін.).

Різні напрями педагогічного аспекту формування, ролі та впливу соціально-ціннісних орієнтацій на становлення особистості знайшли втілення у працях Є. Барбіної, І. Беха, І. Богданової, А. Богуш, Т. Бутківської, С. Волкової, В. Гринькова, І. Зязюна, Н. Кічук, З Курлянд, С. Литвиненко, Н. Мойсеюк, Л. Савченко, В. Сластьоніна, Л. Хомич, Є. Шиянова та ін.. Натомість проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів не була ще предметом наукових досліджень.

У ході аналізу теорії та практики з досліджуваної проблеми було виявлено такі суперечності між:

- відсутністю спеціальних досліджень із означеної проблеми, недостатньою теоретичною і методичною розробкою теми в педагогіці вищої школи і водночас необхідністю забезпечення належного рівня відповідної компетентності в майбутніх учителів початкової школи;

- потребою врахування особливостей формування соціально-ціннісних орієнтацій і впровадження їх у зміст та організацію навчально-виховної роботи з молодшими школярами;

- соціально-педагогічними потребами у формуванні соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів і недостатнім рівнем підготовленості майбутніх учителів початкової школи до цієї діяльності, що й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження: “Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження виконана згідно з науковою темою кафедри педагогіки „Професійно-педагогічні засади підготовки фахівців” (№ 0105U000190), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. Автором досліджувався процес підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Тема дисертації та науковий керівник були затверджені на засіданні Вченої ради Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (протокол № 9 від 24 квітня 2003 року). Тема дослідження була узгоджена в координаційній раді при АПН України (протокол № 8 від 28 жовтня 2003 року).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та апробації ефективності експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати і уточнити сутність понять: „соціально-ціннісні орієнтації”, „формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів”, „підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів”.

2. Визначити й науково обґрунтувати компоненти підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

3. Виявити критерії, показники й охарактеризувати рівні підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

4. Розробити й апробувати експериментальну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, визначити педагогічні умови її реалізації.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Гіпотеза дослідження – підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів буде ефективною, якщо реалізувати експериментальну модель, що передбачає впровадження таких педагогічних умов: забезпечення домінування соціально-ціннісного мотиву у структурі мотиваційно-

настановчої педагогічної діяльності; обізнаність студентів з особливостями формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; створення атмосфери емоційної насиченості навчально-виховної роботи, спрямованої на опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; залучення студентів до діяльності з оцінювання та самооцінювання власної підготовки щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Методи дослідження: теоретичного рівня: вивчення та аналіз філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; емпіричного рівня: анкетування, інтерв'ю, бесіди, тестування, обсерваційні методи (спостереження, ранжування, рейтинг, методи експертної оцінки й узагальнення незалежних характеристик) з метою діагностики рівня підготовленості майбутніх учителів початкової школи до цієї роботи; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний етапи) з метою перевірки дієвості моделі; методи математичної статистики: статистична обробка результатів експериментальної роботи та їх інтерпретація з метою обґрунтування достовірності й репрезентативності даних педагогічного експерименту.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського на факультеті початкового навчання, Ізмаїльського державного гуманітарного університету на педагогічному факультеті, а також загальноосвітньої спеціалізованої школи I ступеня № 119 з поглибленим вивченням англійської мови м. Одеси та загальноосвітніх шкіл I-III ступенів Кодимського району Одеської області. Експериментальною роботою було охоплено 15 учителів молодших класів, 174 студентів – майбутніх учителів початкових класів та 170 дітей молодшого шкільного віку. У формувальному експерименті взяли участь 174 студента.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше визначено сутність і структуру компонентів (мотиваційно-настановчого, змістового, операційно-рефлексивного, оцінного) підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, встановлено між ними зв'язок; виокремлено й обґрунтовано критерії підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, їх показники; схарактеризовано рівні підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів (достатній, середній,

низький); визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів (забезпечення домінування соціально-ціннісного мотиву у структурі мотиваційно-настановчої педагогічної діяльності; обізнаність студентів з особливостями формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; створення атмосфери емоційної насиченості навчально-виховної роботи, спрямованої на опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; залучення студентів до діяльності з оцінювання та самооцінювання власної підготовки щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів); розроблено й апробовано експериментальну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій; уточнено сутність понять „соціально-ціннісні орієнтації”, „формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів”, „підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів”; подальшого розвитку дістала методика підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Практична значущість дослідження полягає у розробці методики діагностики рівнів підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; системи тренінгів, вправ, ігор, до яких можуть залучатися молодші школярі з метою формування у них соціально-ціннісних орієнтацій, спецкурсу для майбутніх фахівців “Основи формування соціально-ціннісних орієнтацій особистості”. Матеріали дослідження можуть бути використані під час проведення занять у педагогічних вищих навчальних закладах, педагогічних коледжах у ході підготовки майбутніх учителів початкових класів, інститутах післядипломної педагогічної освіти, під час написання курсових і дипломних робіт.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (акт № 1019 від 10 квітня 2007р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт № 1-7/407 від 24 березня 2008р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (акт № 1191/01 від 3 жовтня 2007р.), загальноосвітньої спеціалізованої школи I ступеню № 119 з поглибленим вивченням англійської мови м. Одеси (акт № 6 від 31 травня 2007р.), загальноосвітньої школи I-III ступенів с. Тимково Кодимського району Одеської області (акт № 7 від 30 травня 2007р.).

Достовірність дослідження забезпечувалася методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних концептуальних положень; використанням системи методів

дослідження, адекватних його предмету, меті і завданням; якісним і кількісним аналізом експериментальних даних; дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези; репрезентативністю вибірки досліджуваних.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися на міжнародних „К.Д. Ушинський і сучасність: пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти” (м. Одеса, 2004р.), „Динаміка наукових досліджень '2003” (м. Дніпропетровськ, 2003р.), “Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону” (м. Ялта, 2007р.), міжвузівській “Соціальні студентські ініціативи: реалії та перспективи” (м. Одеса, 2007-2008 рр.) науково-практичних конференціях.

Основні положення і результати дослідження висвітлено в 11 одноосібних публікаціях автора, з них – 6 у фахових виданнях України.

Структура дисертації складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний текст дисертації містить 163 сторінки. У тексті вміщено 15 таблиць, 9 рисунків, що займають 5 сторінок самостійного тексту. У списку використаних джерел – 355 найменувань. Додатки викладено на 110 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість, подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів.

У першому розділі – **“Теоретичні засади проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів”** проаналізовано стан досліджуваної проблеми в науковій та методичній літературі з метою з'ясування поглядів провідних педагогів, психологів, філософів та інших науковців щодо означеної проблеми; розглянуто особливості дітей молодшого шкільного віку та їх урахування у процесі формування соціально-ціннісних орієнтацій; здійснено структурно-компонентний аналіз, розкрито структуру підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми дозволив стверджувати, що соціально-ціннісні орієнтації полягають в усвідомленні особистістю себе у структурі соціальних відносин, суспільної групи. Це сукупність необхідних та бажаних моральних норм, духовних і матеріальних благ. Система цінностей формується із дитинства і набуває вагомості на одному з етапів соціалізації – етапі молодшого шкільного віку, коли починає формуватись ядро, база моральної поведінки, моральних почуттів і

моральних переконань, що дозволяють дитині орієнтуватись і правильно діяти в певних ситуаціях.

Найбільш глибоко і змістовно характеристику молодшого шкільного віку подано в роботах Д. Ельконіна, І. Беха, Л. Божович, С. Гончаренка, Є. Улятовської, С. Єрмакової та ін.

Як зазначають учені (М. Осіпова, Г. Бутрима, І. Мельничук та ін.), саме в цьому віці в житті дитини відбувається ряд випадків, котрі можуть вплинути на засоби її взаємостосунків з людьми, які її оточують, докільям, визначити розвиток у неї таких рис, як пізнавальна активність і працелюбність чи відсутність інтересів і пасивність, і, як наслідок, – сформувати те емоційне, загальноціннісне інтелектуальне і соціальне “тло”, з яким вона ввійде в підлітковий вік. Однією з особливостей розвитку особистості в молодшому шкільному віці, за І. Бехом, є зміна її соціальної позиції: дитина приступає до систематичного учіння, стає членом шкільного і класного колективів. Змінюються стосунки з дорослими, головним авторитетом серед них стає учитель.

Отже, аналіз наукової літератури дозволив дійти висновку щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів – це складова процесу соціалізації особистості молодших школярів, яка передбачає становлення особистісного ставлення до довкілля через певну систему цінностей.

Підготовку майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів ми визначаємо як процес, що характеризується узагальненням професійних настанов, знань, умінь та навичок, які спрямовані на соціалізацію особистості молодшого школяра. Результатом такого процесу є підготовленість майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Аналіз праць провідних науковців (Б. Ананьєв, Н. Асташова, С. Волкова, Є. Ільїн, Л. Кондрашова, С. Кульневич, З. Курлянд, О. Леонтєв, С. Литвиненко, А. Маслоу, В. Мясіщев, К. Роджерс, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, В. Ядов та ін.) із означеної проблеми дозволив дійти висновку, що підготовленість майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів має певну структуру, в якій можна виокремити чотири компоненти (мотиваційно-настановчий, змістовий, операційно-рефлексивний, оцінний). Кожний компонент підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів характеризувався показниками. Так, мотиваційно-настановчий компонент визначається такими показниками: позитивні мотиви і настанови на професійну діяльність

та активність у роботі з молодшими школярами; прагнення до визнання власної педагогічної діяльності та до поваги з боку батьків, учнів, до впевненої поведінки, внутрішньої гармонії, бажанні позбавитися внутрішніх суперечностей, легко долати труднощі у професійній діяльності; також ці показники визначаються наявністю професійних настанов: на результат навчання і виховання підростаючого покоління; на здоровий спосіб життя, турботу про здоров'я дітей; на прекрасне, бажання постійно відчувати задоволення від витворів мистецтва, навчити учнів бачити красу природи; на етичну поведінку, на бажання бути прикладом для учнів у зовнішності, організації власної роботи, манерах, мовленні; характеризуються цікавістю, бажанням займатися професійною діяльністю (прагнення до самостійності в роботі з молодшими школярами, стриманості, самоконтролю у професійній діяльності; прагнення піклуватися про дітей, допомагати іншим; зацікавленості педагогічною діяльністю, до нових професійних знань, власного вдосконалення, бажання саморозвитку; бажання щасливого сімейного життя, турботу за кохану людину, настанова на гарні відносини, прагнення порозуміння, пізнання партнера, прагнення щастя сім'ям учнів).

Змістовий компонент підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів характеризується такими показниками: уявлення та знання про дружбу та щастя, приклади таких відносин у літературі для молодших школярів; узагальнення знань про застосування творчих здібностей у роботі з молодшими школярами; усвідомлення суспільної значущості педагогічної діяльності, роль у житті молодших школярів “першого” вчителя; нове пізнання про шляхи саморозвитку, методологію; системність знань щодо процесу формування соціально-ціннісних орієнтацій вчителя та учня (знання про принципи здорового способу життя, умови їх реалізації; знання матеріалу, принципів роботи з молодшими школярами, їхні психолого-фізіологічні особливості, темперамент, характер; знання культурологічних, екологічних основ навчання і виховання молодших школярів; знання про етикет, правила поведінки, стилі спілкування, одягу і т ін.); знання понятійного апарату стосовно цінностей особистості: знання про самодисципліну, вольові дії; про необхідність активного діяльнісного життя особистості; принципів демократичного ставлення до людей, особливо до молодших школярів, піклування про них; особливостей соціально-психологічних стосунків подружжя, впливу статево-психологічних відмінностей на поведінку у кризових ситуаціях та можливості виходу з них.

Операційно-рефлексивний компонент підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів характеризувався показниками: уміння реалізовувати й аналізувати власні творчі

педагогічні здібності, відчувати задоволення від творчого результату діяльності молодших школярів; уміння турбуватися про власне здоров'я та здоров'я інших й аналізувати їхній фізичний та психічний стани; надання допомоги всім, хто цього потребує, відчуття відповідальності за інших; усвідомлення необхідності постійного вдосконалення власних професійних знань, умінь, навичок, загальної культури, ерудиції; а також уміння оцінювати з різних сторін свої дії щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів (уміння долати негативні емоції в роботі з молодшими школярами, колегами, батьками учнів та аналізувати їхню доцільність; уміння критично мислити, сміливо відстоювати власну думку, регулювати, усвідомлювати психологічні особливості; уміння оцінювати прекрасне в довкіллі, берегти природу, мистецтво). Усвідомлення цінності природи та мистецтва; уміння тримати в порядку речі, дотримуватися порядку у справах та аналізувати з цього боку свою власну поведінку та поведінку інших; окрім вищезазначеного вони проявляються у прогнозуванні зовнішньої реакції на власні дії щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів (уміння демонструвати доброзичливе ставлення до колег, дітей та їхніх батьків, уміння товаришувати, розвивати ці якості у молодших школярів; емоційно-позитивне ставлення до професійної активної діяльності вчителя молодших класів, задоволеність професією вчителя; уміння аналізувати, відчувати гордість від визнання іншими власних професійно-педагогічних досягнень; самопізнання, відчуття потреби у взаємоповазі; уміння допомагати та робити коректно поради сім'ям батьків учнів).

Оцінний компонент підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів містив такі показники: уміння адекватно оцінювати власну активність у професійній діяльності та діяльності інших; уміння реально оцінювати відносини з іншими, з гумором ставитися до власних невдач; уміння оцінювати знання та вміння дітей щодо збереження краси природи та мистецтва; уміння адекватно оцінювати прояви власної акуратності, а також контролювати розвиток вихованості учнів; характеризують позитивну чи негативну оцінку тих чи інших (професійних) соціально-ціннісних орієнтацій (адекватна оцінка власних вольових проявів у професійній діяльності; уміння давати оцінку своєму здоров'ю та здоров'ю інших; уміння оцінити, контролювати внутрішні суперечності, власний емоційний стан; усвідомлення необхідності надавати допомогу іншим, без тиску на особистість); самооцінка процесу формування соціально-ціннісних орієнтацій як у майбутніх учителів початкової школи, так і у молодших школярів.

Оцінний компонент підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів проявляється в

оцінювальній діяльності, що інтегрує в собі контроль, регуляцію, експертизу та стимуляцію у професійній діяльності. Важливість оцінки полягає в баченні індивідом сильних та слабких сторін діяльності, також осмислення її результатів. Процедура оцінювання містить: аналіз власних результатів; розробку еталону оцінювання.

У другому розділі „**Реалізація експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів**” визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, критерії та рівні підготовленості майбутніх учителів початкової школи до цієї роботи; розроблено й експериментально апробовано методику діагностики зазначеної підготовленості й модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; здійснено аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

За критерії підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів обрано наявність компонентів, за показники – якісні характеристики особливостей їх підготовленості. Кожний критерій оцінювався за дванадцятьма показниками, що оцінювались у респондентів за їх наявністю, або відсутністю: наявність – 1 бал, відсутність – 0 балів. Таким чином, максимальна можлива оцінка становила 48 балів, а шкала оцінювання коливалася в межах від 0 до 48 балів. За визначенням метричної шкали було обґрунтовано кількісне значення інтервалів трьох діапазонів, що відповідно в балах склало: низький рівень від 0 до 16 балів, середній рівень від 17 до 32, достатній рівень від 33 до 48. Окрім того була подана якісна характеристика рівнів за показниками.

Достатній рівень був характерний для тих майбутніх учителів початкової школи, у показниках яких спостерігається достатній рівень значеної підготовленості мотиваційно-настановчого, змістового, операційно-рефлексивного, оцінного компонентів. Таким студентам характерна стійка усвідомленість щодо значущості соціально-ціннісних орієнтацій, сформованість теоретичних знань і практичних умінь до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, зацікавленість педагогічною діяльністю та застосування в ній новітніх педагогічних технологій, бажання нових професійних знань, власного вдосконалення, саморозвитку, усвідомлення в необхідності постійного вдосконалення власних професійних знань, умінь, навичок, загальної культури, ерудиції; вміння критично мислити, студенти цього рівня осмислюють власні дії, які спрямовані на розвиток і вдосконалення інших. Цей рівень оцінювався 33-48 балами.

Середній рівень притаманний тим майбутнім учителям, які мають достатні знання,

але не завжди їх можуть застосувати на практиці, їхні соціально-ціннісні орієнтації визначенні не зовсім чітко, часто змінюються; інтерес у педагогічній діяльності з молодшими школярами має нестійкий характер; у структурі соціально-ціннісних орієнтацій переважають матеріальні; дії студентів не зовсім педагогічно обґрунтовані, не самостійні; у складних ситуаціях, де необхідно виявити творчість, відшукати оптимальний варіант розв'язання, відчувають нерішучість, певні труднощі. Цей рівень оцінювався 17-32 балами.

Низький рівень підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів характеризується відсутністю системи необхідних знань щодо поняття соціально-ціннісних орієнтацій та їх формування у молодших школярів, а соціально-ціннісні орієнтації не є основою для дій і вчинків, лише володіють понятійним апаратом відносно цінностей, не чітко вміють аргументувати свої відповіді, погано усвідомлюють себе, як суб'єкта формування цих цінностей, слабка наявність професійних установок. Цей рівень оцінювався від 0 – 16 балів.

Результати констатувального етапу засвідчили, що більшість опитуваних знаходилися на низькому рівні підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів (62% студентів і 33,3% учителів). На середньому рівні цієї підготовленості було 2% студентів і 46,7% вчителів і на високий виявили лише 11% студентів, 20% учителів.

Експериментальні групи склали студенти 3-х та 5-х курсів факультету початкового навчання Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (90 осіб), а студенти 3-х та 5-х курсів педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету - контрольні групи (84 особи).

На формувальному етапі було розроблено експериментальну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, що має таку структуру: мета, компоненти, педагогічні умови, рівні, засоби реалізації та результат (див. схему). Мета може бути досягнута за рахунок розвитку окремих компонентів під час реалізації визначених нами педагогічних умов.

Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, на нашу думку, є обставини, які впливають на формування різних компонентів їхньої підготовленості, і врахування яких є необхідним для забезпечення ефективності цієї підготовки. Кожна умова впливає на певний компонент підготовленості, а в комплексі вони й створюють систему підготовки

майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Однією з педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів було визначено - забезпечення домінування соціально-ціннісного мотиву у структурі мотиваційно-настановчої педагогічної діяльності – це спрямованість, яка визначає домінування у системі професійних настанов тієї частини, яка відповідає за усвідомлення особистістю значущості та фундаментальності соціальних інтересів іншої особи, а забезпечення домінування соціально-ціннісного мотиву в мотиваційно-настановчій майбутній педагогічній діяльності – це обставина, яка впливає на підготовку майбутніх учителів початкової школи до формування і розвитку соціально-ціннісних орієнтацій молодших школярів і водночас сприяє формуванню і розвитку соціально-ціннісних орієнтацій студентів.

Реалізація такої педагогічної умови, як обізнаність студентів з особливостями формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів - передбачала опанування майбутніми вчителями методології пізнання дітьми нового, яка знайшла втілення в теорії поетапного формування розумових дій (Н. Тализіна, А. Подольський та ін.). Згідно цієї теорії на першому етапі формувалася мотиваційна основа дій. На другому етапі - становлення схеми, яка була орієнтована на основу дії. Третій етап передбачав формування дій у матеріальній формі, на якому використовувалися засвоєні знання з опорою на представлені компоненти, що були взяті за основу під час підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів. Останнім етапом був кінцевий результат – зміст дій. Завдяки процесам автоматизації вищезазначені дії перетворюються у підготовленість студентів до такої діяльності.

Створення атмосфери емоційної насиченості навчально-виховної роботи, спрямованої на опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, як педагогічна умова, передбачала використання відтворювальної діяльності, у якій розкривались і емоційно переживались нові деталі виучуваного матеріалу — деталі, які під час первинного сприймання не помічались. Значущим при цьому була підготовка власної емоційної доповіді про приклад і факт, відпрацювання умінь передавати матеріал своїми словами, осмислення його світоглядної, соціальної, моральної, естетичної, екологічної спрямованості.

Педагогічна умова – залучення студентів до діяльності з оцінювання та самооцінювання власної підготовки щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших

школярів – це сукупність узагальнених раціональних прийомів оцінної діяльності, кожний з яких виконує специфічну функцію, слугує формуванню особистісного значення засвоєваних соціальних цінностей і норм, оцінного до них ставлення. Значення поняття „оцінний” ми розглядаємо як систему засвоєних особистістю „соціальних знань”: понять, правил, оцінок, норм, цінностей. У дослідженні застосовувалися засоби, спрямовані на організацію активної оцінної діяльності студентів.

Засобами реалізації виступив спецкурс „Основи формування соціально-ціннісних орієнтацій особистості”, під час якого впроваджувалася система тренінгів, вправ, ігор, до яких залучалися молодші школярі з метою формування в них соціально-ціннісних орієнтацій. Завданнями змістових модулів було формування у студентів відповідних умінь і навичок, а саме: вміння діагностувати соціально-ціннісні орієнтації молодших школярів і свої власні як за батареєю тестів, так і за запропонованою експериментальною методикою; розробляти і проводити заняття за обраним напрямом (тренінги, методики, ігри і т. ін.) з метою формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Зазначимо, що на кожному занятті комплексно впроваджувалися визначені педагогічні умови. Під час лекційних занять ми прагнули того, що студенти не лише записували лекційний матеріал, а й намагалися самі визначати запропоновані поняття та спробувати виявити їх сутність. Як засвідчили результати експерименту, це значно сприяло активізації пізнавальної діяльності студентів, усвідомленню ними значущості соціально-ціннісних орієнтацій, розвитку позитивної мотивації до формування цих орієнтацій у молодших школярів.

Професійні соціально-ціннісні орієнтації формувалися на практичних заняттях, на яких діагностувались і коректувались власні соціально-ціннісні орієнтації, вирішувалися професійні проблеми, засвоєвались професійні соціально-ціннісні орієнтації, створювався оптимальний психологічний клімат у студентському колективі, що забезпечувало формування в кожного студента почуття відповідальності за виконання своїх професійних обов’язків, мотиваційної настанови на професійно соціально-ціннісне самовиховання. Після вивчення змістового модуля студенти вміли: визначити поняття соціально-ціннісні орієнтації; конкретизувати особливості формування соціально-ціннісних орієнтацій молодшого шкільного віку, схарактеризувати й з’ясувати сутність та структуру соціально-ціннісних орієнтацій учителів початкової школи.

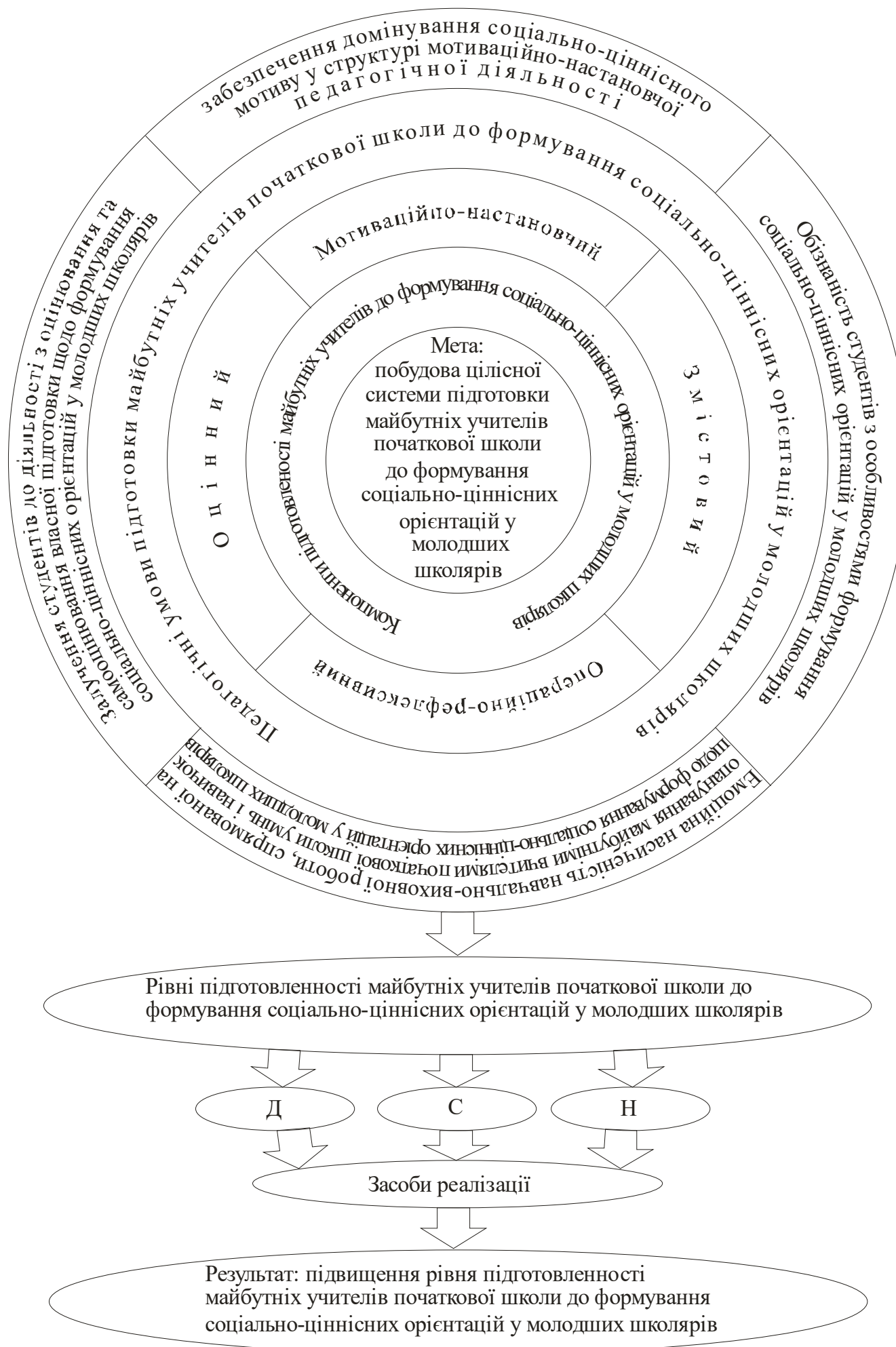

Рис.2.3. Еспериментальна модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів

Засобами контролю були: усне опитування, бесіда, індивідуальна робота, аналіз рефератів, дискусії, самостійна розробка тренінгів. Кінцевий контроль – залік. Формами навчальних занять виступили: лекції, практичні та семінарські заняття.

Результати формувального експерименту засвідчили значні позитивні зміни в рівнях підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів (див. таблицю).

Таблиця

Порівняльна характеристика підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів

<i>Рівні</i> <i>Підготовленості</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Достатній</i>	
	<i>аб</i> <i>с</i>	<i>%</i>	<i>abc</i>	<i>%</i>	<i>a</i> <i>б</i> <i>с</i>	<i>%</i>
<i>Групи респондентів</i>						
<i>3 курс</i>						
<i>ЕГ на констатувальному етапі</i>	32	64	12	2 4	6	12
<i>ЕГ на прикінцевому етапі</i>	6	12	32	6 4	1 2	24
<i>КГ на констатувальному етапі</i>	32	69 ,6	10	2 1, 7	4	8,7
<i>КГ на прикінцевому етапі</i>	30	65 ,2	12	2 6, 1	4	8,7
<i>5 курс</i>						
<i>ЕГ на констатувальному етапі</i>	24	60	12	3 0	4	10
<i>ЕГ на прикінцевому етапі</i>	4	10	24	6 0	1 2	30
<i>КГ на констатувальному етапі</i>	22	57 ,9	12	3 1, 6	4	10, 5

<i>КГ на прикінцевому етапі</i>	20	52	14	3	4	10,
		,6		6,		6
				8		

Як бачимо з таблиці, достатнього рівня підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів досягли студенти 3-х курсів: (24% - експериментальних і 8,7% - контрольних груп). На 5 курсах: 30% майбутніх учителів експериментальних і 10,6% - контрольних груп. На середньому рівні кількість студентів 3 курсів зростає до 64% експериментальних та 26,1% контрольних, студентів 5 курсів - до 60% в експериментальних та 36,8% - контрольних груп. На низькому рівні підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів було виявлено на 3 курсі 12% осіб в експериментальних та 65,2% - контрольних груп. На 5 курсі в експериментальних групах залишилося на низькому рівні ще 10% студентів, у контрольних групах – 52,6% майбутніх фахівців.

З метою перевірки ефективності експериментальної моделі було проведено статистичний аналіз. Нами було використано критерій Фішера на констатувальному етапі для співвідношення рівнозначності вибірок розподілу контрольних і експериментальних груп за рівнями означеної підготовленості та для аналізу результатів експериментальної роботи. Також нами було використано Q – критерій Розенбаума, який використовувався для оцінки різниць між двома вибірками (в нашому випадку, експериментальна та контрольна групи). З'ясувалося, що відмінність рівнів експериментальних і контрольних груп є статистично значущою і дозволяє констатувати ефективність запропонованої експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

У висновках подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації вперше досліджено проблему підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів. Автором розроблено й науково обґрунтовано експериментальну модель цієї підготовки.

1. *Соціально-ціннісні орієнтації* – це усвідомлення особистістю себе у структурі соціальних відносин, суспільної групи, сукупність необхідних і бажаних духовних і матеріальних благ, необхідних моральних норм і вибір з них найбільш доцільних. *Формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів* – це складова процесу соціалізації особистості молодших школярів, яка передбачає становлення особистісного відношення до довкілля. *Підготовка майбутніх учителів початкової школи до*

формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів – це процес, результатом якого є підготовленість майбутніх учителів початкових класів до формування соціально-ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку, що характеризується узагальненням професійних настанов, знань, умінь та навичок, які спрямовані на процес соціалізації особистості молодшого школяра.

2. Сутність та структуру підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів відбиває взаємодія мотиваційно-настановчого, змістового, операційно-рефлексивного та оцінного компонентів підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів: *мотиваційно-настановчий* (відображає наявність професійних мотивів та інтересів в оволодінні професією вчителя, а також усвідомлення значущості соціально-ціннісних орієнтацій.); *змістовий* (впливає на функції, за допомогою яких майбутній учитель реалізує надбані знання у процесі формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів); *операційно-рефлексивний* (проявляється позитивно у відношенні до сформованості знань, умінь та навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку, у професійній спрямованості, пам'яті, уваги, мислення, уяви, творчих здібностей і засобів, які забезпечують практичну роботу з формування соціально-ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку); *оцінний* (проявляється у діяльності, що інтегрує в собі контроль, регуляцію, експертизу та стимуляцію у професійній діяльності.).

3. За критерії підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів обрано наявність компонентів цієї підготовленості, за показники – якісні характеристики особливостей цієї підготовки, з урахуванням специфіки професійної діяльності учителів початкової школи та особливостей структури їхніх соціально-ціннісних орієнтацій.

4. Визначено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють підготовці майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів: забезпечення домінування соціально-ціннісного мотиву у структурі мотиваційно-настановчої педагогічної діяльності; обізнаність студентів з особливостями формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; створення атмосфери емоційної насиченості навчально-виховної роботи, спрямованої на опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; залучення студентів до діяльності з оцінювання та самооцінювання власної підготовки щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

5. У дисертації було розроблено експериментальну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, яка передбачала реалізацію в комплексі визначених педагогічних умов. У дослідженні використовувалися такі засоби і методи навчання, як-от: рольові та ділові ігри, індивідуальна робота, тренінги, педагогічна та соціально-педагогічна практики, спецкурс „Основи формування соціально-ціннісних орієнтацій особистості дискусії, диспути, вирішення педагогічних ситуацій та ін.

6. Результати кінцевого етапу засвідчили, що достатній рівень підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів спостерігався у студентів 3-х курсів у 10% респондентів КГ (було 8,7%) та 24% респондентів ЕГ – (було 12%). На 5 курсах кількість майбутніх учителів достатнього рівня означеної підготовленості зростає з 10,5% студентів як ЕГ так і КГ до 10,6% студентів у КГ та 30% - ЕГ. На середньому рівні знаходилися студенти 3 курсів: 64% респондентів ЕГ і 26,1 КГ (було 24% ЕГ і 21,7% КГ). Серед студентів 5 курсів було виявлено 36,8% у КГ (було - 31,6%) та 60% в ЕГ (було 30%). На низькому рівні серед студентів 3 курсу перебувало 65,2% у КГ (було 69,6%) та 12% осіб в ЕГ (було 64%). У студентів 5 курсів КГ на початку експерименту діагностовано 57,9% осіб та в ЕГ – 60% осіб; на прикінцевому етапі в ЕГ низький рівень склав 10% студентів, тоді, як у КГ – 52,6%.

Отримані кількісні результати проаналізовано методами математичної статистики, які довели їхню статистичну значущість, що свідчить про ефективність запропонованої експериментальної моделі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань означеної проблеми. Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо в підготовці майбутніх учителів до формування соціально-ціннісних орієнтацій у підлітковому та юнацькому віці.

Основні положення дисертації відображені в таких публікаціях автора:

1. Колбіна Л.А. Соціально-ціннісні орієнтації дітей молодшого шкільного віку // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2003. – Вип. 3-4. – С. 197-202.

2. Колбіна Л.А. Діагностика сформованості особистісних цінностей майбутніх учителів початкової школи // Наукові записки Ніжинського державного університету імені М.Гоголя: Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2004. – № 4. – С. 219-220.

3. Колбіна Л.А. Феноменологія соціально-ціннісних орієнтацій у професійній діяльності педагогів // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2006. – № 3-4. – С. 101-104.

4. Колбіна Л.А. Особливості формування соціально-ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів початкових класів у процесі їх професійної підготовки / Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. ст. – Вип. 13. – Ч. 2. – Ялта: РВВ КГУ, 2007. – С. 103-110.

5. Колбіна Л.А. Критерії, показники та характеристика сформованості соціально-ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів початкової школи // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького: Серія: Педагогічні науки: Зб. наук. пр. – Черкаси, 2008. – Вип. 123. – С. 71-78.

6. Колбіна Л.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, як засіб їх особистісного розвитку // „Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова”: Серія 16: „Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики”: Зб. наук. пр. – Київ, 2008. – Вип. 8 (18). – С. 115 – 119.

7. Колбіна Л.А. Професійно-педагогічні соціально-ціннісні орієнтації вчителя початкових класів // Матеріали II міжнар. науково-практ. конф. „Динаміка наукових досліджень '2003” (20-27 жовтня 2003 р.). – Т. 30: Педагогіка. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. – С. 49-50.

8. Колбіна Л.А. Ціннісні орієнтації як складова професійної спрямованості майбутніх учителів початкових класів // Матеріали міжнар. науково-практ. конф. „К.Д.Ушинський і сучасність: пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти” (21-22 жовтня 2004 р.). – Т.1. – Одеса: ПДПУ імені К.Д.Ушинського, 2004. – С. 215-218.

9. Колбіна Л.А. Соціально-ціннісні орієнтації студентської молоді // Матеріали міжвуз. науково-практ. конф. для студентів і молодих науковців „Соціальні студентські ініціативи: реалії та перспективи” (20 квітня 2007 р.). – Одеса: ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2007. – С. 14-16.

10. Колбіна Л.А. Підготовка до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів в умовах поліетнічного соціуму // Матеріали міжнар. науково-практ. конф. „Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону” (5-7 квітня 2007 р.) – Ялта, 2007. – С. 158-162.

11. Колбіна Л.А. Сутність та структура підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів // Студентські соціальні ініціативи: реалії та перспективи. Матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (10 квітня 2008 р.). – Одеса, ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2008 – С.65-69.

АНОТАЦІЯ

Колбіна Л.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. – Одеса, 2008.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів; визначено та науково обґрунтовано компоненти (мотиваційно-настановчий, змістовий, операційно-рефлексивний, оцінний) підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів. Виявлено критерії підготовленості майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, показники й схарактеризовано рівні цієї підготовленості. Розроблено експериментальну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, яка була апробована на практиці в межах спецкурсу „Основи формування соціально-ціннісних орієнтацій особистості”, визначено педагогічні умови її реалізації.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, соціальні цінності, соціально-ціннісні орієнтації, майбутні учителі початкової школи.

АННОТАЦІЯ

Колбина Л.А. Подготовка будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Южно-Украинский государственный педагогический университет имени К.Д. Ушинского. – Одесса, 2008.

В первой главе «Теоретические основы проблемы подготовки будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников» проанализировано состояние исследуемой проблемы в научной и методической литературе с целью выяснения взглядов ученых педагогов, психологов, философов и других исследователей данной проблемы; конкретизировано сущность понятий «социально-ценностные ориентации», «формирование социально-ценностных ориентаций у младших школьников», «подготовка будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников»; рассмотрено

особенности детей младшего школьного возраста и их особенности в процессе формирования социально-ценностных ориентаций; осуществлён структурно-компонентный анализ, раскрыта структура подготовки будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников.

Социально-ценностные ориентации – это осознание личностью себя в структуре социальных отношений, общественной группы. Это совокупность необходимых и желанных моральных норм, духовных и материальных благ.

Формирование социально-ценностных ориентаций у младших школьников – это составная часть процесса социализации личности младших школьников, которая предвидит становление личностного отношения к окружающим посредством определенной системы ценностей.

Подготовка будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников – это процесс, который характеризуется обобщением профессиональных установок, знаний, умений и навыков, которые направлены на социализацию личности младшего школьника. Результатом такого процесса является подготовленность будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников.

Анализ работ учёных по данной проблеме позволил сделать вывод, о том, что подготовленность будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников имеет определённую структуру, в которой можно выделить четыре компонента (мотивационно-установочный, содержательный, операционально-рефлексивный, оценочный).

Во второй главе «Реализация экспериментальной модели подготовки будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников» выделены, теоретически обоснованы педагогические условия (обеспечение доминирования социально-ценностного мотива в структуре мотивационно-установочный педагогической деятельности; осведомлённость студентов о создании атмосферы эмоциональной насыщенности учебно-воспитательной работы, направленной на овладение будущими учителями начальной школы умениями и навыками, которые связаны с формированием социально-ценностных ориентаций у младших школьников; привлечение студентов к деятельности по оценке и самооценке собственной подготовки, относящейся к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников.)

Разработано экспериментальную модель подготовки будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников,

которая была апробирована на практике во время чтения спецкурса «Основы формирования социально-ценностных ориентаций личности». Спецкурс предусматривал: овладение теоретическими знаниями относительно социально-ценностных ориентаций, особенностей формирования социально-ценностных ориентаций у младших школьников, проведение практических занятий с использованием активных методов обучения (тренинги, ролевые и деловые игры, дискуссии, диспуты, решение педагогических ситуаций и т.д.), прохождение студентами педагогической и социально-педагогической практики в начальной школе, приютах, школах-интернатах.

Анализируя полученные данные, мы пришли к выводу, что целенаправленная, специально организованная работа со студентами способствовала значительному повышению уровней подготовленности будущих учителей начальной школы к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников.

Ключевые слова: ценности, ценностные ориентации, социальные ценности, социально-ценностные ориентации, будущие учителя начальной школы.

ANNOTATION

Kolbina L.A. Training the future primary school teachers' skills to develop socially valuable orientations among junior schoolchildren. - Manuscript.

The thesis is aimed at obtaining the degree of Candidate of Pedagogical science in speciality 13.00.04 - Theory and Methods of Professional Development. - South Ukrainian State Pedagogical University named after K.D. Ushinsky. - Odessa, 2008.

The problem of training the future primary school teachers' skills to develop socially valuable orientations among junior schoolchildren has been analyzed in the thesis; the components (motivative and instructive, content oriented, operative and reflective, evaluative) of the future primary school teachers' readiness to form socially valuable orientations among junior schoolchildren have been defined and scientifically grounded. The criteria and indices of the future primary school teachers' readiness to develop socially valuable orientations among junior schoolchildren have been defined and the levels of the above-mentioned readiness have been characterized. The experimental model of training the future primary school teachers' skills to form socially valuable orientations among junior schoolchildren has been worked out and practically tested when introducing the course „The basics of an individual's socially valuable orientations development”; the pedagogical conditions of its realization have been defined.

Key words: values, valuable orientations, social values, socially valuable orientations, future primary school teachers.

